

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

УВАЖАВАЊЕ РАЗЛИЧИТОСТИ
И ОБРАЗОВАЊЕ

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Рецензенти

Др Драгомир Пантић

Др Слободанка Гашић-Павишић

Објављивање ове књиге

омогућили су финансијским средствима

Министарство за науку, технологију и развој
Институт за педагошка истраживања

СР – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.01:316 (082)

УВАЖАВАЊЕ РАЗЛИЧИТОСТИ И ОБРАЗОВАЊЕ/приредиле
Јасмина Шефер, Славица Максић, Снежана Јоксимовић.
Београд: Институт за педагошка истраживања, 2003.
(Београд: »Чигоја штампа«). – 239 стр.; 21см.

Тираж 400. – Стр. 7–8: Предговор/приређивачи.
Библиографија уз већину радова. – Summaries.

ISBN 86-7447-046-7

1. Шефер, Јасмина

- а) Образовање – Социолошки аспект – Зборници
- б) Образовање – Психолошки аспект – Зборници
- в) Наставници – Ученици – Зборници

COBISS.SR-ID 107213068

Andrija Kopilović

Teološko-katehetski institut, Sombor

VJERSKI ODGOJ KAO INTEGRALNI DIO ŠKOLSKOG ODGOJA

Počinjući zajedničko razmišljanje nad problemima koji se kriju pod ovim naslovom, ukoliko taj odgoj zasijeca u život škole, istaknut ćemo kako se odmah suočavamo s pitanjem koje u novije vrijeme veoma zaokuplja svijest Crkve, a to je evangelizacija.

U okviru toga složenog problema nalazi se i naše pitanje: kako se obitelj odnosi prema katehizaciji (svoje) djece? Kako se škola odnosi prema katehizaciji (svojih) učenika? Kako joj se (djeci) može (pomoći) predati živa vjera? Kako stvarno teče prijenos vjere (predanje) na slijedeću generaciju, gledamo li te tokove sa stajališta obiteljskog doma, škole i zajedništva?

Možemo pitati: gdje je naša katehizacija obitelji? Ali možemo pitati i kamo ide katehizacija u školi? (Pogotovu, koliko je obitelj a koliki škola djelatni subjekt katehiziranja?) Stojimo li na mjestu ili se mičemo? Uspijeva li bar nekim obiteljima i hoće li uspjeti školi prenijeti osvjedočenu vjeru svome narednom naraštaju? Što bi se tu (još) dalo učiniti? Kako na to gleda (i kako da gleda) kateheza Katoličke crkve?

Stanje u našoj katehizaciji dosta je daleko od toga da bi zadovoljilo. No, naša se katehizacija, ipak, miče. Svjedoci smo pozamašnije obnove i dubljeg zanimanja za katehezu. Pored biblijske, liturgijske, crkvene, imamo i svojevrsnu katehetsku obnovu. I po svijetu se, a i kod nas, ulažu mnoge snage i poduzimaju sve sustavniji naponi za unapređenje te životne djelatnosti Kristove Crkve na zemlji (Katehetska komisija pri BK SRJ, Katehetska vijeća svake pojedine biskupije, Teološko-katehetski institutu u Subotici, sve veći broj časnih sestara katehista, kao i sve veći broj laika koji završavaju za katehete, vjeronauk za studente, katekumenat odraslih, novije metode i priručnici, itd.). Nedavno vraćeni vjeronauk u škole ide svakako (uza sve ograde) ka navještaju vjere i slijedećem naraštaju.

Otkad je Crkve, ima i kateheze; jer, otkad je Crkve, trebalo je ljude uvoditi i postupno upućivati u otajstvo vjerskog življenja, sve do osobne zrele vjere. A to nije časovit i jednostavan posao, već dug i strpljiv proces koji iziskuje i vremena i ljudi i umijeća, čitavu jednu granu djelatnosti Crkve. Već su je u davnoj starini vršili posebni službenici (»učitelji« – διδασκαλοι).

Katehizacija se navezuje na čuvenu Riječ. Dolazi poslije prvog navještaja (kerigme), odnosno poslije prvog obraćenja i vjerovanja obraćena čovjeka. Katehizacija je u funkciji potpune evangelizacije, teži za tim da u vjernika (i pojedinca i zajednice vjernih) dovede vjeru do prave zrelosti (OKD 21).

Zato je, pojmovno i vrijednosno, katehizacija znatno širi pojam od onoga što se misli pod »katekizmom«: uostalom, gledano vremenski, katehezu Crkva gaji od pamtivijeka, a katekizam je pojava novijih stoljeća (od Reformacije); i sadržajno, kateheza obuhvaća ne samo nacionalne izričaje (tvrdnje, formule, definicije i sl.), nego sav sadržaj i doživljaj vjerovanja (i radnje i osjećanje i stavove); a i metodički, kateheza se od davne davnine prakticirala mnogo obuhvatnije negoli to predviđa suhoparna školska jedinica (praksa katekumena, »scrutinia«, obredne radnje itd.).

Uspješnost naše katehizacije

Ako govorimo o uspješnosti katehizacije, ili odgoja djece u vjeri, kojim kriterijem da je mjerimo?

Valjani kriterij može biti sam uspjeh procesa prijenosa vjerskog osvjedočenja, tj. svodi se na uspjehost vjerskog predanja. Kateheza i nije drugo nego trud i nastojanje da se življena vjera zajednice s plodom prenese na iduću skupinu ili naraštaj koji slijedi: ona je »kao glas žive predaje unutar sveukupnog predanja« Crkve (OKD 13).

Kako se prenosi vjera? Kako čovjek dolazi do vjerskog osvjedočenja?

Prihvatanjem onoga što mu zajednica vjere, Crkva nudi i (pre)daje. Prihvatom poruke Crkve čovjek je naveden na obraćenje kojim se počinje osobno povjeravati Bogu po Kristu, u sili Duha Svetoga.

Pitamo: kako se to redovno događa? kako se to događa kod djece (do 12. godine)?

Ponekad se događa silovitim, iznenadnim obraćenjem: npr. kod Pavla, A. Ratisbonnea, P. Claudela... Ali, i tu je često prisutna postupnost.: npr. kod Augustina ili rimskog rabina E. Zollia koji je priznavao da je to bilo kao kad bereš cvijeće na livadi pa se berući nađeš u šumi, a ne možeš reći kojega si časa prešao granicu.

Mnogo je više vjernika koji dolaze do obraćenja i osobne vjere Bogu postupnim rastom u krilu neke zajednice vjere; a sigurno nije mali broj onih kojima taj proces teče već od majčina krila. Čak se ni u slučaju jednog Pavla ili jednog Augustina ne može pri obraćenju govoriti o stopostotnom započinjanju (»ab ovo«) nego radije o važnom, sudbinskom zaokretu života: jer, Pavao je i prije susreta sa slavnim Kristom vjerovao

u Božja obećanja i opravdanje, samo je pred Damaskom shvatio da to ide »po Isusu Kristu«; i Augustin je prije upisa među katekumene cijenio vjerske stavove svoje majke, samo ih je onda i prihvatio.

Utjecaj obiteljskog ambijenta! on je u čovjekovoj svijesti preduboko zasaden a da bi se mogao izbrisati o Čovjek nosi njegovo nadahnuće cijeli život.

Obiteljski ambijent zaslužuje, stoga, pažnju suvremene Crkve. Obiteljsko je zajedništvo dragocjeno.

Glasovi koje čujemo upućuju na krajnji oprez: obitelj se dezintegrira, njen se prostor sužuje, atomizira; obitelj je vrlo ugrožena; taj proces ide dalje: obitelj – što je to? Koliko ima još »obitelji«?

Ipak, ambijent u kojemu se provode prve godine života u zajednici s ocem i majkom ostaje preutjecajan za sav kasniji razvoj djetetove ličnosti. Duboki životni stavovi (iskrenost, povjerenje, spremnost na pomoć i razumijevanje, itd.) počinju se izgrađivati u roditeljskom domu. Istina, to nije sve. Obiteljski je ambijent danas veoma relativiziran. I zato, ako mu naponi ostanu osamljeni, neće od njih biti osobite koristi. Obitelj treba poduprijeti da mogne svoja nastojanja oko dobara djece uključiti komplementarno u širi proces uzgoja, jer stvarno na isto dijete vrše snažan upliv, i to iz godine u godinu sve jači, i drugi čimbenici (škola, javno mnijenje, televizija, internet, društvo, »klape«...).

Za naše prilike, čini nam se, nužno je upotrijebiti i združiti sva autentična dobra koja djeluju u obitelji, jer ih ima. Ako o drugima ne govorimo toliko, nije zato što ih puštamo iz vida, nego iz želje da podcrtamo ono što je uvijek živo na djelu u prijenosu vjere od starijih na djecu putem kateheze; i zato što želimo ostati vjerni naslovu.

Važnost obiteljskog ambijenta

Obitelj je za Crkvu koja joj katehizira sinove i kćeri uvijek relevantna veličina. Crkvi nitko nije nevažan – a kamoli roditelji kojima je, pogotovu ako su vjernici, do dobra i sreće njihove djece veoma stalo.

Može se reći: Gdje je pravo zajedništvo ljudi, tu je i Crkva (barem »in potentia« – u stvarnoj mogućnosti), jer veli poznata pjesma: »Ubi caritas est vera Deus ibi est« (Tako glasi izvorni spjev, složen vjerojatno od Paulina Akvilejskoga (+802). Više je sreće imala uvriježena inačica: »Ubi caritas et amor...«, koja je kasnijeg datuma: o tome E. Franceschini, *Un antico inno eucaristico*, u: *L'Osservatore Romano* 01.06.1972., br. 126, str. 3) – gdje je ljubav prava, tu je i Bog; a Bog koji je u ovom trenutku povijesti svijeta (tj. u »posljednjim vremenima«) s ljudima, to je utjelovljeni Bog: Emmanuel, Bog-s-nama (usp. Mt 1, 22-23; Otk 21, 3), Isus Krist, glava Crkve, pa se može reći: Gdje je pravo zajedništvo (ljudi s Bogom), tu je Crkva.

Obiteljsko je zajedništvo, i a posteriori na osnovi Pisma i Predaje, u povijesti spasenja važan nosilac poruke i dara spasenja: Isus je »sin Davidov« od roda i doma, tj. iz obitelji kralja Davida (usp. Mt 1,1; 9,27; 15,22; 20, 30-31; 21,9.15 i par.; Rim 1,3; 2 Tim 2,8; Dj 13,23; Otk 5,5; 22,16). I likovi njegovih učenika izranjaju iz vjere obitelji vjernog Ostatka u Izraelu. Isto se javlja u prvoj kršćanskoj zajednici. Tako, Apostol hvali vjeru obiteljskog zajedništva Timotejeve kuće, poimence bake Loide i majke Eunike (2 Tim 1,4-5). I tako redom sve do naših dana: spomenimo samo Don Bosca i njegovu majku Margaritu; malu Tereziju od Djeteta Isusa i oca joj sa kćerima, itd. Kad je riječ o katehezi, ne možemo mimoći uзор-obitelj Leonide iz Aleksandrije koja je roditeljskom »katehezom« odgojila velikog ljubitelja Svetog pisma, Origena; ili rodnu kuću slavenskih apostola, braće Konstantina-Ćirila; i Tereze, koja je novinaru M. Muggeridgeu priznala da joj je rodna kuća bila izvanredno sretna i kad je osjetila, još kao studentica, zvanje, pomisao da će morati taj voljeni i neobično sretni dom napustiti, bijaše jedina doista velika teškoća koju je morala prebroditi.

Zato se nameće pitanje: ako želimo plodnu katehizaciju djece, kako da se postavimo spram njihove obitelji? Smijemo li je mimoći? Možemo li ičim nadomjestiti povoljan utjecaj obiteljskog ambijenta ljubavi i pažnje na dijete?

Da bi kateheza mladih i najmladih bila uspješna, uvjereni smo da je treba vratiti, ili bar tijesno povezati, s utjecajem duhovnog i ljudskog zajedništva iz kojega dijete raste kod kuće s roditeljima. Uspješno je katehiziranje funkcija života, tj. samo autentičan život po vjeri uspijeva u drugome stvoriti duboko uvjerenje, jer se životna uvjerenja i stavovi prenose zajedničkim iskustvom.

Ako se pitamo: koje je zajedničko iskustvo vjere osobito pozvano da preda vjeru slijedećem naraštaju, pogotovu djeci u ranijim godinama? – tko se može javiti za riječ s većim izgledima na uspjeh ako ne roditelji koji svome djetetu žele sigurno najviše dobra na svijetu? (»... obitelj sa svojim značajkama i ponašanjem ... u prvim godinama djetetova života ima veći utjecaj od drugih odgojnih čimbenika ...«: OKD, Dodatak, 2.)

Kateheza i predavanje vjere

Odgojiti djecu u vjeri znači uspjeh prenijeti vjersko osvjedočenje na njih. Kao i drugi odgoj, tako je i vjerski odgoj proces kojim stariji vjernici nude i predaju mladima vjeru i njene vrednote koje proživljavaju.

Tko su, u našem slučaju, ti stariji?

Mogu to biti predstavnici nekih službenih zajednica (npr. župe, crkve, redovničke družbe, škole, društvenih institucija i sl.); i nekoć je doista vjersko uvjerenje išlo s naraštaja na naraštaj uz pomoć društvenih čimbenika, kao što su selo, župa, javno mnijenje škola, ali danas se ta izvanjska struktura toliko izmijenila da ne pogoduje niti, sama po sebi, inducira vjersko uvjerenje u mlade. U tom su kontekstu roditelji opet oni koji mogu u tom nastojanju imati više uspjeha od mnogih drugih (kažemo, mogu - jer ostvarenje ovisi o čitavom spletu okolnosti i spremnosti da se s ljubavlju uključe u proces kojim se vjerski sadržaji prenose na nove naraštaje).

Kako taj proces teče?

Rekli smo da odgajanje djece i mladih u vjeri znači predavanje vjere, vjerskog osvjedočenja, vrednota, stavova, itd. Time kateheza pokreće premišljanje problema predaje ili žive tradicije Crkve (ističemo žive tradicije, jer se inače ta riječ često poima u manje ispravnom, i redovito manje povoljnom smislu). Što znači: predaja? (O pitanju predaje: Y. M. – J. Congar, *La Tradition et les traditions*, I (Essai historique) Paris 1960; II (Essai theologique) Paris 1963.; H. Mühlhelen, *Una mystica persona*, München-Paderborn-Wien 2. ed., 1967, 278 ss.)

Riječ može imati dva značenja:

1) može značiti sadržaj koji se prenosi ili predaje drugome (traditio quae traditur); to je onda skup vjerskih istina, ustanova i vrednota ili tzv. polog vjere (dipositum fidei);

2) može značiti i djelatnost kojom se taj sadržaj prenosi (traditio qua traditur); to je živo vjerovanje koje se uspijeva u drugome uprisutniti i pobuditi.

Stoga je predanije ili živa tradicija temeljna datost kršćanskog življenja: s uspjelom predajom Crkva stoji i pada. I danas, ako ima gdje Kristu vjernih ljudi, ima ih samo zato što je proces predanja nekako tekao. Kad bi tradicija stala, stalo bi predavanje vjere novim naraštajima, djelo bi spasenja ostalo nepoznato i nedjelotvorno: pa bi više bilo spasenih, jer ne bi bilo onih koji vjeruju. I Utjelovljenje bi bilo suvišno.

Prema tome, temelj vjerovanja Crkve jest i Krist sa svojim događajem (ali) i predanje apostola koje se od koljena na koljeno nastavlja zahvaljujući zauzetim prenosiocima ili predavateljima vjere.

Naše je pitanje: mogu li roditelji, i drugi stariji vjernici u obitelji, biti takvi uvjerljivi prenositelji vjere?

Ne vidi se što bi to, po sebi, priječilo; jer, ako roditelji stvarno ne prenose poželjno vjersko uvjerenje, prenose ono vjerski nepoželjno; npr. omalovažavanje molitve, pohoda bogoslužnja, prezir Crkve... Ako ne djeluju u obitelji sveto predanje, djeluje ono nesveto.

Ako dijete od rana djetinjstva vidi kako otac i majka doista čine što govore: ako uistinu »rade«, ako »mole«, ako »vole siromahe«, ako vole nedjeljnu službu Božju i sl., dijete se postupno uvjerava da je to vrijedno i važno, da, vrijedi tako i za to živjeti.

I zato, kad je riječ o odgoju djece u vjeri unutar obitelji, bolje je govoriti o predaji, o prenošenju vjere, nego o katehizaciji u strogom smislu, pogotovu ako pod katehizacijom i nehotice mislimo samo na »verbalnu« pouku. Roditelji su pozvani da budu prvi Božji posrednici, suradnici i suspasitelji: oni su po, sakramentu dionici Kristova Duha, pa su svojoj djeci i »proroci i svećenici i pastiri«. Vjera i sakramentalno posvećenje povezuju supruge u posebno zajedništvo života koje »govori« i stvara u djetetu prvo iskustvo Kraljevstva Božjega u obitelji. (Usp. LG 11.41; GE 3; AA 11.)

U posljednje se vrijeme obitelji pridaje sve veća važnost u pastoralu, i teoretskom i praktičnom. Razni sistemi, zasnovani na individualizmu i kolektivizmu, doživjeli su svoju nemoć i neuspjeh, pa je sve više onih koji u obitelji vide životni prostor i ambijent odakle se osobama u razvoju mogu uvjerljivo predati prave vrednote života i vjerovanja. (K. Rudolf, *Ehe und Familie*, Wien 1948; usp. članak naveden u bibliografiji iz *Lexikon der Pastoraltheologie: »Familienpastoral«*)

Vjere, naime, u javnosti više nema kao vladajuće kulture, (što je nekada bilo uništeno je pedesetogodišnjim sustavnim ateiziranjem), same po sebi razumljive pojave, kao »očigledne uvjerljivosti«. Konkretna »vjera«, proživljavana u zajedništvu s drugima, pojava je manjine; to je »malo stado« (usp. Lk: 12,32). »Vjera« je tek jedna od skupina usred tolikih u pluralističkom društvu, u kojemu su ljudi vrlo osjetljivi na poštovanje osobnog uvjerenja i slobode savjesti. No, u stjecanju životnih osvjedočenja upliv je roditelja i njihovog vladanja i dalje najpresudniji za djecu: čovjek se kasnije vlada onako kako je formiran zarana. Poradi toga je sve više onih koji drže da je u današnjoj pastvi, dakle i u katehizaciji, obitelj upravo odlučujuće pitanje.

Kako osvijetliti taj problem na teološko-ekleziološkom planu? U kojem je odnosu obitelj sa zajednicom Crkve i sa školom? Koje zajedništvo vjere najnaravnije prenosi svoje iskustvo na djecu?

Ne dirajući toliko pitanje institucionalnoga (crkva, župa, biskupija, samostan, provincija, itd.), zadržimo se časkom na misterijskom planu zajednice. Pravo je zajednici vjere osnova zajedništvo Duha: njime vjerni druguju i s Bogom po Kristu, a tako i jedni s drugima, u poštovanju, povjerenju, slozi, ljubavi. U zajednici kršćanske vjere bitno se temelji na Kristu (usp. »u ime Isusovo«). Crkvena ili kršćanska zajednica jest ondje gdje ljudi po vjeri slušaju Riječ Božju u Evanđelju i dalje je uvjerljivo prenose; gdje se

pod danim okolnostima sastaju na proslavu Gospodnje spomen-večere, te su spremni služiti u ljubavi jedni drugima i svima potrebnima (usp. Dj 2,4247).

Kršćanska obiteljska zajednica u domu, ili Crkva-u-obitelji, s jedne strane, i kršćanska mjesna zajednica u gradu, ili Crkva-u-nekom-mjestu, s druge, jesu posve slične i ravne stvarnosti, da ne reknemo i jednakopravne na planu biti crkvenosti. Jedna i druga, naime, jesu prilika-i-mjesto ili znak-i-oruđe (signum-et-instrumentum), tj. »sakrament« (sacramentum) zbližavanja i objedinjavanja ljudi u Kristu, i po Kristu s Bogom, kao i združivanja ljudi uzajamno (usp. LG 1).

I jedna i druga su crkva-na-putu. To znači: crkva još nepotpuna i nesavršena, koja teži za dovršenjem i punim ostvarenjem u slavi. I jedna i druga jesu zajednice otvorene primanju novih članova: svaki koji Krista prihvati i njemu se povjeri te pristupi zajednici na okupu, ili unutar zidova određenog grada, taj može postati i ostati živi član te crkve. Time se želi naglasiti kako ono što crkvenu zajednicu čini Crkvom nije »tijelo i krv«, krvno srodstvo unutar obitelji ili građansko, civilno pravo i državljanstvo, unutar »grada«, nego vjera i Duh Kristov.

Stoga je u jednoj i drugoj Crkvi moguće uvjerljivo prenošenje vjerskog osvjedočenja od onih koji su »u Kristu« na one koji to još nisu, ili nisu potpuno, nisu njegovi posve svjesno i odgovorno.

U takvoj perspektivi, koja je nažalost dugo vremena bila zaboravljena i zapostavljena (dugo, od smrti velikih pastira i teologa otačkog vremena, kao npr. Ivana Zlatoustog i Augustina), mnogo dobiva na vrijednosti ne samo tretiranje mjesne crkve nego također, kako smo upravo pokazali, i obitelji kao kućne crkve. od toga spoznanja morat će naša dosadašnja pastva, a to znači i katehizacija, crpsti nova nadahnuća, svježinu zamaha i oduševljenje.

I stoga, potrebne su nam u ovom govoru o uspješnosti predavanja vjere preko obitelji, kao zajednice vjere, mnoge ograde i oprezi, čak uračunavanje pogrešaka i očekivanje neuspjeha. Ako je neka obitelj kršćanska samo po imenu; ako se u Crkvi broji samo po institucijskoj pripadnosti, a u sebi je zatvorena samodostatnošću, škrotošću, sebeljubljem; ako je u njoj Duh ugasnut (usp. 1 Sol 5,19), u njoj ćemo naći utjelovljenje egoizma u troje ili četvero, ali ne i zajedništva s Bogom. I ta će se sadržina onda naravno predavati mlađim naraštajima: nehaj za druge, skučenost, isticanje samo svoga...

Koliko onda imamo pravih obitelji? onih u kojima je zajedništvo doista zajedništvo Kristova Duha?

Na to je pitanje zasada teško odgovoriti. Socio-psihometrijski se ne da utvrditi koliko je tko bolji a tko gori, jer do sudnjega dana ostaje na snazi Isusova prijetnja: »Zaista vam kažem: carinici i bludnice vas pretječu (na putu) u kraljevstvo Božje!« (Mt 21,31).

Na nama je da tražimo izgubljeno, da skupljamo rasutu baštinu, i tako izgrađujemo svoj narod i narod Božji na zemlji.

Obitelj je po svojoj prirodi crkvena i spasiteljska veličina, i u pasivnom i u aktivnom pogledu. U njoj djeluje Duh Božji po ljubavi, predanju i nesebičnom žrtvovanju za druge. Zato se, i to je najmanje, može reći: ako »službena« crkvena praksa pušta po strani suradnju s obitelji na području katehizacije, ona se propustom odriče jedne bitne suradničke snage u odgoju djece u vjeri. Nikad, naime, sami katehete na čelu s biskupom (svećenici, redovnici, časne sestre, drugi laici...) neće za stvarni odgoj katehiziranih u zreloj vjeri učiniti onoliko koliko bi učinili da surađuju s obiteljima; s roditeljima, u prvom redu, ali i s bakama, kumovima i svima koji vjeruju i vrlo su osjetljivi na dobro svoje djece. Negdje na Zapadu, na primjer u Francuskoj, vjeronauk za najmlađe školske polaznike odvija se najčešće preko članova obitelji, tako da kateheta ili svećenik uglavnom samo povezuje i nadahnjuje napore domaćih.

A gledano i povijesno, Crkvi na Zapadu nikada se nije mnogo isplatilo što je odgoj djece u vjeri preuzela od roditelja u »službene« ruke. Dok je obitelj bila svjesna da je na njoj teška obveza da predaje djeci vjeru, ona je to nekako činila i dosta uspijevala. Tome u prilog svjedoči donedavna praksa u nekim krajevima naše zemlje gdje su roditelji pripremali djecu na sakramente inicijacije. I to dobro. Međutim, u XVI. se stoljeću Crkva našla u teškim neprilikama i morala se odlučiti: ili da pomogne roditeljima da i dalje obavljaju svoj zadatak odgoja djece uvjeri uspješno; ili da preuzme djecu u vlastite ruke i pokuša nadomjestiti napor obitelji.

Izabralo se ovo drugo. Ali bez velike sreće. Pokušaj nije urodio osobitim plodom. Kateheza je iz ambijenta iskustva života prešla u ambijent nastave; školske ili crkvene, svejedno je; i od vjeropredavanja ostao je većinom vjeronauk.

Zaključak

Možemo reći da se naša katehetska djelatnost s djecom nalazi pred nizom zadataka, od kojih bismo ovdje željeli naglasiti dva:

1. Tražiti i naći načina kako potaknuti (unaprijediti, poživiti ili – »uskrisiti od mrtvih«) katehiziranje u krilu obitelji. Pritom će prvi stupanj, gotovo nužno, morati biti: katehiziranje starijih, napose roditelja, uzimanje obitelji kao objekta kateheze. Takova katehizacija mora računati na činjenicu mjesta i vremena. Nalazeći se u multikonfesionalnoj i multietničkoj sredini upravo je zadaća Crkve da prvo roditelje, obitelj pa i

cijelu zajednicu uputi tim putem suživota i uvažavanja različitosti. Ovaj čas je daleko važnije otkriti i pokazati ono što je svima zajedničko od onoga što nas razlikuje. Dakle, treba gledati na život i vrednote a doktrinu staviti u službu izgradnje zajedništva, uvažavajući različitosti kao obogaćenje.

2. Tražiti uspješne oblike suradnje između kateheze obitelji i kateheze u crkvenoj zajednici i kateheze u školi: kako će roditelji surađivati s katehetom i školskom vjeroučiteljem? Kako s drugim djelatnim službenicima zajednice (npr. svećenicima, župnikom, voditeljem Karitasa i sl.)? Takav način suradnje unutar same jedne određene vjerske zajednice stavlja u prvi plan zajedništvo i suradnju a kada netko zna surađivati unutar svoje zajednice bit će sposoban za dijalog koji je nezaobilazni put izgradnje tolerancije, prihvaćanja i suradnje s ostalima. Dakle biramo put dijaloga kao jedini put života među crkvenim i religijskim zajednicama.

Literatura

Dogmatska konstitucija o Crkvi »Lumen Gentium«, in: II. vatikanski koncil: Dokumenti – hrvatski i latinski, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980. str. 91–204 (LG).

Jeruzalemska Biblija – Stari i Novi Zavjet s uvodima i bilješkama iz »La Bible de Jérusalem«, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2001.

Opći katehetski direktorij (dokument Svetog zbora za klerike), hrvatsko izdanje, »Dokumenti 38–39«, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1972. (OKD).

Andrija Kopilović

Religious education as an integral part of school education

The paper sets out from the relationship between education and catechesis. This relationship is manifold and Christian community has always recognized it. However, it has been interpreted differently in different times. If catechesis were given the place and importance assigned in pastoral practice by recent church documents and if education were imagined to be something more and different from inculturing socialization, the relationship between those two values are being shaped in a way different from the one they would have if catechesis were reduced to doctrinal teaching and education to mere »reproducing« socialization in service of some ideology. What is important for a religious moral is its more formative but less informative aspect. *Education for values* is in the focus of religious education. That aspect, as a common denominator, should include all educational principles, for the aim of education is to develop adult, mature, responsible, whole person. A religious moral wants to contribute to the growing process of personality in a proper and mature attitude to oneself, fellow creatures, and external world, and, to that which is specific for religion, to a supra-world. The author concludes that it is difficult to be whole without the aspects of relationship that make one a whole personality. Isn't school in its essence in that service?

Key words: religious education, values, school, family, child.

У овом Зборнику аутори се залажу за један широко схваћен концепт толеранције. Они претежно преферирају активну концепцију толеранције која подразумева управо уважавање различитости, док мање аутора заступа гледиште о толеранцији као трпеливости. У појединим радовима добро се експлицира и треће схватање толеранције као богатство различитости, тј. вредности по себи. Рефлексије Резолуције УН о толеранцији, усвојене пре десетак година, могу се идентификовати у неким прилозима, што додатно појачава и апликативну страну Зборника. То значи да се радови не исцрпљују искључиво у разматрањима теоријских садржаја, већ у случају већине аутора имају и практичне импликације, важне за наше друштво у овом моменту. Зборник стога представља и својеврстан водич идеја за промену праксе у образовном систему, али и у друштву уопште.

Др Драгомир Пантић (из рецензије)

Монографија обрађује проблем који је у нашој средини актуелан, значајан и изазован, јер се проблему индивидуализације наставе приступа из новог угла, посматрајући га у ширем друштвеном контексту као проблем демократизације друштва. Радови које садржи монографија непосредно су повезани са текућом реформом школе. Теме представљају новину у нашој стручној и научној литератури и њиховим избором Институт за педагошка истраживања потврдио је да је једна од ретких установа у нас која улаже напор да систематизује нове научне информације и да их учини доступним широј стручној и научној јавности.

Др Слободанка Гашић-Павишић (из рецензије)

ISBN 86-7447-046-7

9 788674 470466